

ФАРИДУДДИН АТТОРНИНГ ФОРС ТИЛИДА БИТИЛГАН «ПАНДНОМА»
АСАРИДА ТАРБИЯ МАСАЛАСИ

Abdug'ani Zaxadullayev

Denov Tadbirkorlik va pedagogika instituti o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11744672>

Аннотация. Мақолада «Панднома» асарида одоб-ахлоқ масаласи ҳақида фикр юритилган. Форс тилида ёзилган бу асар тарбия масаласига алоҳида тўхталганлиги билан ажралиб туради.

Калит сўзлар: одоб-ахлоқ, тарбия, ёмон хулқ, ёлгон ва гийбат, пок.

THE ISSUE OF EDUCATION IN FARIDUDDIN ATTAR'S WORK "PANDNOMA"
WRITTEN IN PERSIAN

Abstract. The article discusses the issue of ethics in the work "Pandnoma". This work, written in Persian, is distinguished by the fact that it focuses on the issue of education.

Key words: manners, education, bad behavior, lies and gossip, clean.

ПРОБЛЕМА ОБРАЗОВАНИЯ В ПРОИЗВЕДЕНИИ ФАРИДУДДИНА АТТАРА
«ПАНДНОМА», НАПИСАННОМ НА ПЕРСИДСКОМ ЯЗЫКЕ.

Аннотация. В статье рассматривается проблема этики в произведении «Панднома». Эта работа, написанная на персидском языке, отличается тем, что в ней основное внимание уделяется вопросу образования.

Ключевые слова: манеры, воспитание, плохое поведение, ложь и сплетни, чистоплотность.

Маълумки, халқимиз азал-азалдан одоб-охлоқ масаласига жиддий эътибор қаратиб келган. Аждодларимиз ҳатто яқин тарихда ҳам бу масалани эътиборсиз қолдирмаган. Оила даврасида, таълим муассасаларида улуғ алломаларнинг одоб-ахлоққа доир асарлари ўқитилган ва ўргатилган.

Халқимиз узоқ йиллардан буён фойдаланиб, ўқиб-ўрганиб келаётган ана шундай асарлардан бири Фаридуддин Атторнинг форс тилида битилган «Панднома» асаридир. Асарни ўқиб ўрганар экансиз, унинг бошдан оёқ ота-боболаримиз бизга ўргатиб келган одоб-ахлоқ меъёрларидан иборат эканлигини кўрасиз. Қуйида келтириладиган мисоллар бунинг исботи десак муболаға эмас. Муаллиф одобсизлик кишининг обрўи тўкилишига сабаб бўлиши ҳақида шундай битади:

پيش مردم هر کرا نبود ادب
گر بریزد آبرو نبود عجب

Пеши мардум ҳаркиро набувад адаб,

Гар бирезад обрў набувад ажаб.

Яъни, кимки одамларнинг олдида одобсизлик қилса ва унинг обрўи тўкилса, бундан ажабланмаслик керак.

Агар бу оламда сенга обрў керак бўлса, ё одобдан, ё яхши хулқдан топасан. Ёмон хулқ инсоннинг обрўсини туширгани каби, гўзал хулқ кишининг кадр-қиммати ва даражасини кўратади. Инсоннинг юриш-туриши, ўзини тутиши ва шу каби бир қатор ҳолатларда ҳаддан ошиши обрўсизлишига сабаб бўлади. Масалан, овозни баландлатиб,

ҳаддан ортиқ кўп кулиш беодобликдир. Айниқса бу жамоат жойларида бўлса жуда хунук ҳолат ҳисобланади. Бу хусусда мутафаккир бобомиз Алишер Навоий шундай битган эдилар:

Тарки адабдин бири кулгу дурур,
Кулгу адаб таркига белги дурур.
Қаҳқаҳадин кабк наво келтуруб,
Бошига ул кулгу бало келтуруб.

Яъни, ҳаддидан ошган кулгу одобнинг таркига сабаб бўлар экан. Худди кабк – каклик қаҳқаҳа отиб сайраши оқибатида овчининг тузоғига тушганидек, инсон одоб тарки туфайли турли балоларга гирифтор бўлиши мумкин.

Асарнинг «Дар баёни мавъиза гўянд» («Мавъиза баёнида айтадилар») мавзусидаги насихатида шундай келади:

با تواضع باش خوکن با ادب
صحبت پر هیزکارانرا طلب

برد باری جوی کم آزار باش
تا که گردد در جهان نام تو فاش

Бо тавозеъ бош, хў кун боадаб,
Суҳбати парҳезгоронро талаб.
Бурдбори жўй, кам озор бош,
Токи гардад дар жаҳон номи ту фаш.

Яъни, эй инсон, тавозеъли бўл, хулқингни одоб билан зийнатла ва такводорлар билан суҳбат кур. Сабрли бўлишга ҳаракат қилгин ва озорсиз бўл, токи сенинг номинг ҳам оламга тарқалсин.

Дарҳақиқат, гўзал хулқ инсонга безак бўлиб, унинг зоҳирӣ ва ботинӣ оламини зийнатлайди, ёмон хулқ эса аксинча, инсонга нуқсон бўлиб, унинг обрў-эътиборига зиён етказади. Хулқи гўзал инсонлар жамиятда ҳурмат ва эътибор топгани каби, бадхулқ кимсалар хор ва беқадрдирлар. Одоб ва ҳаё эса одамларни ноҷўя ишлардан сақловчи бир қалқон, ҳимоячидир.

Бошқа бир ўринда одобсизлик, кишиларни ранжитишнинг ёмон оқибатлари хусусида шундай келтирилади:

ای پسر قصد دل آزاری مکن
از خدای خویش بیزاری مکن

خاطر کسرا مرانجان ای پسر
ور نخوردی زخم بر جان ای پسر

Эй писар, қасди дилозори макун,
Аз Худойи хеш безори макун.
Хотири касро маранжон эй писар,
Вар нахўрди захм бар жон эй писар.

Яъни, эй ўғил, дилозорликни қасд қилма! Агар сен ўз қўполлигинг, ноҷўя амаллааринг билан кишаларга озор бериб, уларнинг кўнглини қолдирсанг, Ҳақ таоло

сендан безор бўлади. Эй ўғил, бировнинг кўнглини, қалбини ранжитмагин. Тагин бу ишингдан ўз жонингга жароҳат етиб қолмасин.

Жумладан, инсоннинг обрўйини туширадиган тил иллатлардан бири ёлғончилик ҳақида шундай дейилади:

پاک دار از کذب از غیبت زیان
تاکه ایمانت نیفتد در زیان

Пок дор аз кизбу аз ғайбат забон,

Токи иймонад наяфтад дар зиён.

Яъни, тилни ёлғон ва ғийбатдан пок сақлагинки, токи бу ёмон иллатлардан иймонингга зиён етмасин.

Инсонлар дўстлик, осойишталик, тотувлик ва муҳаббат оғушида яшашлари лозим.

Одамлар орасидаги дўстлик, самимият ва қардошлик ришталарини барбод қилиб, унинг ўрнига гина-кудурат ва душманликни рўёбга чиқарадиган энг ёмон тил офатлари ёлғончилик ва ғийбатдир. Ғийбатдан, чақимчиликдан, ёлғондан ҳамда кишиларни ранжитадиган ножўя ва ёмон сўзлардан сақланиш лозим, чунки бу иллатлар одоб-ахлоқ меъёрларига зиддир.

Биз Фаридуддин Атторнинг мазкур асарини ўқир эканмиз, у бошдан оёқ панду насихатлардан, одоб-ахлоқ меъёрларидан иборат эканлигига гувоҳ бўламиз.

REFERENCES

1. Kaykovus. Qobusnoma; forschadan Muhammad Rizo Ogahiy tarj.; nashrga tayyorlovchilar. S.Dolimov, U.Dolimov. – T.: “O‘qituvchi”, 2011. – 208 b. 57-bet.
2. Komil inson haqida to‘rt risola. – T.: “Ma’naviyat”, 1997, 142 b.
3. Nishopuriy, Shayx Farididdin Attor Dostonlar. – T.: Tamaddun, 2012 – 327-b.
4. Sa’diy. Guliston. Bo‘ston. – T.: G‘afur G‘ulom nomidagi n.-m. ijodiy uyi, 2013. – 29
5. Raimova S. Diniy-ma‘rifiy she‘rlarning janr tavsifiga doir //Oriental Renaissance: innovative, educational, natural and social sciences scientific journal. 2021.–№ 06.Impact Factor: 5.423. B.142-146.
6. Raimova S. Fozil Zohid ijodida diniy-ma‘rifiy mavzuning badiiy talqini / Cultural life in central Asia and contemporary Problems in the development of the social sciences and humanities.International scientific and practical online conference. Toshkent, 2020.– B. 369-373.